

Rozhovor s Andym Lassem nejen o CASLINu

Prof. Andy Lass: Not only about the CASLIN

Andrew Lass je profesorem na Mount Holyoke College (USA). Pod záštitou Nadace Andrewa W. Mellona byl počátkem 90. let iniciátorem projektů CASLIN (Czech and Slovak Library Information Network), jejichž nedílnou součástí byly odborné semináře. Pravidelně navštěvuje Českou republiku, účastní se seminářů CASLIN a přednáší na Masarykově univerzitě (KISK).

Co pro Vás znamená konference CASLIN?

Mnoho věcí. Toto je 22. ročník konference CASLIN od roku 1993 (konference CASLIN se konala s výjimkou tří let každý rok). Dnes mám uspokojivý pocit kontinuity, entusiasmů. Původně byl projekt CASLIN zamýšlen jako školicí aktivita, dnes se scházíme ke kolektivnímu brainstormingu metody „scenario workshop planning“. Seminářů se účastnilo za ta léta hodně lidí. Někteří se účastní od prvního ročníku, jiní, noví, přicházejí nyní, což je dobře. Lidé jsou maximálně motivovaní. Pokaždé mám pocit velkého uspokojení, satisfakce, pocit dobrého kolektivu, přátelství, 24 let je prostě kus života. Vidím entusiasmus a vysokou úroveň. Je to smysluplné. Ta záležitost má obsah a zároveň je společenskou aktivitou, to je uspokojivý pocit.

Pokud jde o tematické zaměření, radíte se s někým nebo máte jenom svoje cíle?

Velmi dobrá otázka. Témata v průběhu všech těch let často vznikala na straně knihovnické obce, dokonce bych řekl, že z velké většiny. Minulý a letošní ročník je můj nápad. Vychází z pozorování a také z toho, co je akutní ve světě ne nutně knihovním, ale vůbec v celé společnosti. Dva tři roky slyším z knihovnické obce „školení/vzdělávání knihovníků“. Letos se to zformovalo a zrealizovalo.

Čím se řídíte, když vyhledáváte garanty jednotlivých sekcí?

Co je zajímavé na letošním CASLINu. Realizace CASLINu se ujal tým skupiny ředitelů a zaměstnanců knihoven pod vedením M. Lhotáka (v týmu byli: Martin Svoboda, Tomáš Řehák, Pavel Kocourek, Tomáš Foltýn (včetně mne – díky skype)). Takže letos to byla týmová práce, přitom mám pocit, že jsem „redukován“ – ale v tom smyslu, že moje funkce je ta, kterou opravdu chci. Přijdu s nápadem, budu mít úvodní přednášku a jsem spíše dirigentem. Nemusím se zabývat logistikou toho procesu, včetně volby vedoucích skupin. To mně maximálně vyhovuje, je to nový život semináře. Moje účast je redukována a je velmi příjemné vidět míru, v jaké to žije vlastním životem. Seminář nežije pouze z mé iniciativy, nýbrž z velkého entusiasmů ostatních.

Proč již nevychází sborník?

Sborník vycházel, neboť na to byly peníze z grantu Pew Charitable Trust a potom díky Mellonové nadaci. Druhý faktor je ten, že se přešlo z přednášek na workshopy,

a v takovém případě nemá smysl vydávat sborník. Výstupy jsou na stránkách CASLINU (http://caslin2017.upol.cz/history_cz.html).

Jaký máte názor na 4. průmyslovou revoluci a její vliv na knihovnictví?

Poprvé jsem slyšel výraz „čtvrtá průmyslová revoluce“ tady na semináři. Mluví se například o robotizaci v oblasti výpůjček, že nebude potřeba člověka ve výpůjčkách. Myslím si, že toto knihovny nezničí, ale ani neposílí, bude to knihovny spíše proměňovat. Za 15 let bude asi dramaticky jinak znít pojem *knihovna*. Ve světě, v němž žijeme, je zavádějíci mluvit o zániku knihovny jako kamenné budovy. Změnila se náplň práce knihoven – jsou kulturními centry, komunitními centry, zárukou zachování dokumentů i dat, jejich věrohodnosti, demokratického přístupu k informacím. Jsou a budou nadále klíčovým zprostředkovatelem vzdělanosti společnosti.

Papírové knihy budou i nadále existovat. Elektronická kniha/knihovna má i svoje nevýhody. Papírová kniha je ekologická, má skoro nulovou uhlíkovou stopu, recyklovatelný papír, není na baterie. Na druhou stranu zabere více místa.

Také jsme se dostali do světa, který je fascinován miniaturizací médií: malá krabička obsahuje třeba 400 filmů, 500 písniček, 70 knih apod., ale to nijak nezaručuje, že se lidé na tyto artefakty dívají v klidu a soustředěně, je to roztěkaný svět. Hromadění médií není pozitivní jev. Taháme s sebou to, nač jsme kdysi potřebovali celou knihovnu. Co víc ovšem potřebujeme, je bojovat proti roztěkanosti, nesoustředěnosti – kolik lidí si dnes dokáže sednout do křesla s knihou nebo s tabletem na tři hodiny? Dochází k „simultanií“ – jdeme na vlak, posloucháme hudbu a u toho čteme něco v mobilu. Znamená to markantní zvýšení míry roztěkanosti. Neustále konzumujeme menší kousky něčeho.

Druhý příklad: pošlu e-mail, napíšu tři odstavce – odpověď na můj mail je ale neúplná, protože adresáti si nepřečtou celý dopis. Nebo ani nepíšeme plnohodnotné texty, rovnou posíláme SMS nebo „tweety“. Náš prezident Trump komunikuje impulsivně přes twitter, přitom je snad už jedno, zda je u sebe v koupelně či u pracovního stolu v Bílém Domě. Vidět negativní stránku pozitivních přínosů technologie – tohle je skvělé a tohle není dobré –, to vyžaduje i morální sílu. Je potřeba podporovat v každém z nás kritické myšlení, technologie nejsou apriori dobré či špatné – my je vymýšlíme, musíme se tudíž zamyslet nad jejich limitem. V autech jsou dnes ochranné mechanismy, na kole se má jezdit s ochranou helmou. Když začaly jezdit osobní automobily, před autem šel člověk s lampou (jako kdysi i před vlakem), aby upozornil na to, že jede stroj. Lékaři se obávali, podle jejich tehdejších náhledů, že nejsme stvořeni k tomu, abychom se pohybovali rychlostí nad 5 km za hodinu. Mýlili se. Co netušili, ale možná mohli? Celá zeměkoule je „rozřezaná“ silnicemi, dochází k oteplování, je spousta úmrtí v důsledku automobilových nehod, a války kolem nafty daleko předčí korupci a zločinnost kolem drog. Totéž platí o nové technologii, jsem vozíčkář a mobilní telefon mi poskytuje věrného pomocníka, pocit jistoty.

Jaký je rozdíl mezi českým a americkým knihovnickým vzděláním?

Obtížná otázka, není to moje parketa. Dvě země se neskutečně liší, Česko je malá země, má homogenní školství. V USA není ministerstvo školství, existují různé typy škol s různými pravidly (např. církevní, soukromé školy, místní, státní). Základní školy jsou nastaveny vůči lokalitě, kde působí (akreditace je záležitostí státu, ale financování je otázkou obce). Je jiná tradice v tom smyslu, co se považuje za školství. Nemohu říci, že neexistují střední knihovnické školy. Většinou, pokud je nějaký obor

považován za profesionální, studuje se formou nadstavbového vzdělávání. Pokud jsou vysoké knihovnické školy, jsou to magisterské obory. Pokud chcete být profesionálním knihovníkem, pak se nabízí magisterské studium (vystudujete jakýkoliv obor a potom Mgr. na knihovnictví). Z knihovní vědy lze získat doktorát, ne všichni kdo pracují v knihovnách, jsou profesionální knihovníci, a naopak, profesionálně školení knihovníci (IT, archivnictví atd.) pracují pouze v knihovnách. Stejně jako u vás. V České republice chybí silné zázemí knihovní vědy, tím myslím kolektiv odborníků s odborným časopisem atd., na mezinárodní úrovni. Nejde jen o to, zda tu jsou špičkoví jedinci v oboru. Ti tu samozřejmě jsou!

Kam by se podle Vás mělo ubírat knihovnické vzdělávání a k čemu by měl směřovat náš obor?

Jak už jsem naznačil, co Česká republika má například v matematice, přírodních vědách či v medicíně, tak to chybí v knihovnictví. Máte také špičkové lékaře, kteří se účastní mezinárodních konferencí a jsou ve výzkumu. Totéž je nutné i ve vašem oboru, mám pocit, že stále v ČR převládá představa, že knihovník je především člověk odborného servisu, spíše podobný pasivnímu úředníkovi než aktivně angažované lékařské sestře či přímo lékaři. S novelou vysokoškolského zákona snad dojde ke změně. Bude dobře, jestliže se vysokoškolské ústavy knihovnictví a informační vědy v ČR soustředí na magisterské studium a budou přijímat všechny oborové absolventy bakalářského studia. Potřebujeme lidi, kteří mají za sebou vysokoškolskou vzdělanost v jakémkoliv oboru a s magisterským studiem, specializací v oboru knihovnictví a informatiky (např. digitální archivace uměleckých děl). Doma na univerzitě působím na katedře antropologie a mám „spojku“, knihovníci se zaměřením na společenskou vědu.

Knihovníci se stali zároveň garanty kultivovaného světa. Problém polovzdělanosti nebyl odstraněn, naopak má jen novou podobu. Lidé jsou zamoření digitálními hračkami, jsou často spíše izolováni ve svých světech prostřednictvím sociálních sítí. Je to velmi vážná situace. Mnozí máme často pocit, že kolem sebe máme „zblblou společnost“. Vše se dá konzumovat, vše je možné a k dostání všude a hned. Potřebujeme kritické myšlení. Z demokracie se stává mediokracie (společnost medializovaná, podprůměrná, zprostředkovaná). Knihovník by měl chránit základní principy demokracie – svobodu slova, shromažďování, pohybu –; prostorem pro lidi je dnes facebook, twitter – a kam se poděl „klasický“ veřejný prostor? Tím bylo například kdysi Václavské náměstí. Pozor, telefon není svobodná soukromá sféra (vlastní ji např. T-Mobile). Knihovník hraje novou roli. Bude jedním ze zastánců hodnot, kriticky myslícím morálním sloupem společnosti? Knihovníci mají dnes apolitický postoj, jsou zastánci přístupu „čisté služby“. Knihovníci se ale musí probudit, knihovna je unikátním místem, jedním z velmi důležitých pilířů, kde se hlídají mechanismy demokratického procesu. Nejsem zastáncem toho, rozhodovat se buď pro kapitalismus, nebo pro socialismus. Demokracie a kapitalismus spolu nesouvisí (příklady máme v Rusku, Číně aj.). Chceme-li demokracii, knihovny hrají důležitou roli v hlídání demokracie.

Jak by mělo probíhat publikování v našem oboru?

Máte tu časopis Knihovna, tudíž máte platformu. Je nutné tento časopis více povzvednout. Odborný článek má mít minimálně tři recenzenty. Chcete-li publikovat

články plnotextově, je třeba kvalifikovat stěžejní článek a ten musí mít tři recenzenty. Ti musí napsat ve dvou až třech odstavcích doporučení. Z Knihovny se musí stát prestižní časopis. V odborných publikacích se přechází od papírového periodika (které má své výhody) k elektronickému, které jich má víc.

Jaké je motto letošní konference CASLIN?

Knihovny a vzdělávání.

Za rozhovor děkuje Renáta Salátová

LASS, Andrew a Renáta SALÁTOVÁ. Rozhovor s Andym Lasseem nejen o CASLINu. *Knihovna: knihovnická revue*. 2017, **28**(2), 81–84. ISSN 1801-3252.

